

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Moilanen, Antti; Kaarttinen, Jyrki; Elmgren, Heidi
TITLE	Laitaoikeiston koulutuspoliittisen ideologian jäljillä
YEAR	2024
DOI	https://doi.org/10.37452/politiikka.142306
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Moilanen, Antti et al. Laitaoikeiston koulutuspoliittisen ideologian jäljillä Politiikka 66:3, s. 206–230, 2024 DOI: 10.37452/politiikka.142306
LICENSE	CC BY NC ND

Laitaoikeiston koulutuspoliittisen ideologian jäljillä

ANTTI MOILANEN
JYRKI KAARTTINEN
HEIDI ELMGREN

TIIVISTELMÄ Artikkelissa analysoimme kahden suomalaisen ja kahden saksalaisen laitaoikeistopuolueen koulutuspoliittisia ohjelmia. Tarkastelemiamme puolueita ovat Suomessa perussuomalaiset ja sinimusta liike sekä Saksassa vaihtoehto Saksalle (Alternativ für Deutschland) ja Saksan kansallisdemokraattinen puolue (Nationaldemokratische Partei Deutschlands, nykyiseltä nimeltään Heimat eli kotimaa). Artikkelin tutkimuskysymyksenä on, miten nämä puolueet muotoilevat koulutuspoliittisissa ohjelmissaan laitaoikeistopuolueille tyypillisiä koulutuspoliittisia ideoita sekä millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ohjelmien välillä on. Vastamme kysymyksiin analysoimalla puolueiden koulutuspoliittisia ja muita ohjelmia teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysin ohjaavat kategoriat johdamme aikaisemmista laitaoikeiston koulutuspolitiikkaa koskevista tutkimuksista. Analyysimme osoittaa, että tarkastelemamme laitaoikeistolaiset koulutuspoliittiset ohjelmat ovat varsin samankaltaisia. Niiden ohjelmissa korostuu intellektualismin vastaisuus ja koulutuksen ymmärtäminen välineellisesti, erityisesti taloudellisen hyödyn kategorioin. Ne painottavat oppisisällöissä kansallisen identiteetin merkitystä, korostavat urheilun tärkeyttä koulujen opetussuunnitelmissa ja syyttävät nykyisiä koulutusinstituutioita ideologisesta iskostamisesta eli indoktrinaatiosta. Lisäksi ohjelmat pitävät tärkeänä oppilaiden ulkoista eriyttämistä heidän osaamistasonsa mukaan ja vaativat kouluihin opettajien auktoriteetin, kurin ja järjestyksen kunnianpalautusta. Useat näistä lähtökohdista ovat ristiriidassa liberaalin demokratian arvojen ja ihanteiden kanssa.

Avainsanat: laitaoikeisto, koulutuspolitiikka, koulutusideologia, liberaali demokratia, illiberalismi

JOHDANTO

Tässä artikkelissa tarkastelemme laitaoikeistopuolueiden koulutuspoliittista ideologiaa. Tutkimme, miten perussuomalaiset, sinimusta liike, vaihtoehto Saksalle ja Saksan kansallisdemokraatit (nykyiseltä nimeltään Heimat eli kotimaa) esittävät ja määrittelevät koulutuspoliittisissa ohjelmissaan, kuinka koulutusjärjestelmää tulisi ylläpitää, muuttaa ja uudistaa. Aiheen tutkimus on tärkeää, sillä laitaoikeiston suosion nousu Euroopassa tuo laitaoikeistopuolueiden näkemykset lähemmäs arkipäivän politiikkaa¹. Nämä puolueet myös uhkaavat aikaisemman tutkimuksen mukaan avoimuutta, tasa-arvoa, kunnioitusta ja yksilön autonomiaa koulutuksen tavoitteina (Berg ym. 2023, 1335).

Puolueilla tarkoitamme ”yhteiskunnan taloudellissosiaaliseen rakenteeseen kiinnittyviä hyvin organisoituja joukkojärjestöjä, jotka pyrkivät demokraattisiin vaaleihin osallistumalla saamaan hallitusvallan itselleen edistääkseen kannattajiensa aineellisia ja aatteellisia etuja yhteiskunnassa” (Nousiainen, 1998, 31). Puolueiden poliittisia ohjelmia tulkittaessa tulee Olavi Borgin mukaan kiinnittää huomiota tapaan, jolla esimerkiksi koulutusta koskevista asioista ylipäätään puhutaan ja kirjoitetaan, mistä asioista vaietaan, mikä on niissä esille tulevien asioiden tärkeysjärjestys ja mitä asioita erityisesti korostetaan (Borg 1965a, 13–18; Borg 1965b, 1–7; ks. Harmel ja Svåsand 2018).

Robert Harmel ja Lars Svåsand (2018) ovat kritisoineet useiden eri maiden puolueiden ohjelmia käsittelevässä julkaisussaan aikaisempia tutkimuksia siitä, että niissä on tulkittu puolueiden manifestit, julkilausutut ohjelmat lähinnä vain vetoomuksiksi äänestäjien suuntaan, vaikka äänestäjät eivät niitä lue. Harmel ja Svåsand katsovat, että eri puolueiden manifesteissa on kyse kompromisseista, tiedottamisen ja ohjailun välineistä, jotka saattavat palvella useaa eri tehtävää samanaikaisesti. Heidän mukaansa puolueiden julkilausumien ymmärtämisessä on kysymys ”kaksista kasvoista”, joista yhdet kasvot suuntautuvat julkisuuteen – kuten mediaan ja äänestäjiin – ja toiset kasvot puolueaktiiveihin. He korostavat, että manifesteja ja niiden merkityksiä tulee arvioida tästä kontekstista.

Tässä artikkelissa nojautumme Lara Rayn (2007) ja David Kavanaghin (1981) esittämiin tulkintoihin, joiden mukaan puolueiden julkilausumat ja ohjelmat tulee ymmärtää puolueiden ja äänestäjien välisinä sopimuksina, jotka kuvastavat puolueiden arvoja, identiteettiä ja filosofiaa. Tätä tulkintaa tukee se, että laitaoikeiston ideologiset tekstit, koulutuspoliittiset ohjelmat ja poliittiset aloitteet sisältävät samoja periaatteita (ks. Andresen 2018; Andresen ja Dintenfelder 2023; Berg ym. 2023; Hafeneger ym. 2021).

Koulutuspolitiikalla tarkoitamme tässä artikkelissa koulutusta koskevaa ideologiaa, mielipiteiden joukkoa, ”uskomuksia ja arvoja, jotka ainakin jossain määrin muodostavat rakenteellisen kokonaisuuden ja joihin poliittisen ryhmän katsotaan perustavan toimintansa” (Borg 1965a, 5). Koulutuspolitiikassa on viime kädessä kyse koulutusta koskevien merkitysten selittämisestä ja yhteiskunnallisen hyvän säätely- ja valvontamekanismin hallinnasta. Sen kautta yhteiskunnan eri intressiryhmät, puolueet ja hallinnon elimet yrittävät vaikuttaa koulutuksen päämääriin, keinoihin, resursseihin ja rakenteisiin. (Lehtisalo ja Raivola 1999, 31–33, 278; Palonen 1988.)

Ideologialla tarkoitamme Andrew Heywoodia (2021, 7) lainaten ”enemmän tai vähemmän johdonmukaista ideoiden joukkoa, joka tarjoaa perustan poliittiselle toiminnalle, olipa sen tarkoituksena säilyttää, muokata tai kumota olemassa olevaa valtajärjestelmää”. Toisin sanottuna

ideologiat määrittävät poliittisten toimijoiden suhdetta nykyiseen järjestykseen, sisältävät ajatuksia tulevaisuuden toivottavasta järjestyksestä ja luonnehtivat, kuinka tulevaisuuden ihan-teelliseen yhteiskuntaan voitaisiin päästä (Heywood 2021, 8). Samalla ne myös liittävät yhteen ihmisiä, jotka muuten eivät olisi sidoksissa toisiinsa (Giudici 2020).

Englanninkielisessä tutkimuksessa on vakiintunut termi ”far right” erilaisten äärioikeisto-liikkeiden yläkäsitteenä. Termin alle lukeutuvat radikaalioikeistoon (*radical right*) ja ekstremistioikeistoon (*extreme right*) kuuluvat toimijat ja puolueet. Edellinen on toimintatavoiltaan reformistinen, kun taas jälkimmäistä leimaa vallankumouksellisuus. Dan Koivulaakso, Mikael Brunila ja Li Andersson (2012, 30) ovat suomentaneet termin ”far right” äärioikeistoksi, koska he ovat halunneet korostaa fasismin ja oikeistopopulismin yhteisiä piirteitä. Tommi Kotonen (2023) taas esittää, että laitaoikeisto on äärioikeistoa soveltuvampi käsite tieteelliseen tutkimukseen, sillä se ilmauksena pyrkii neutraaliuteen. Lisäksi laitaoikeiston termi välttää Kotonen mukaan äärioikeiston käsitteeseen liittyviä terminologisia ongelmia. Tässä tutkimuksessa käytämme laitaoikeiston käsitettä, jolla viittaamme oikeistoradikaaleihin ja -ekstremistisiin toimijoihin.

Tutkijat ovat esittäneet erilaisia määritelmiä laitaoikeistopuolueita ja -liikkeitä yhdistäviä ominaisuuksista (ks. Mudde 2007, 2019; Jokisipilä 2021; Pirro, 2022; Rydgren 2018). Ne ovat laajuudeltaan toisistaan poikkeavia, ja niissä käytetään erilaisia termejä laitaoikeiston piirteiden kuvaamisessa. Useissa määritelmissä nähdään, että laitaoikeiston lähtökohtana on ajatus etnisesti ja rodullisesti yhdenmukaisesta puhtaasta kansasta, jonka identiteettiä ja kulttuuria on suojeltava sitä uhkaavilta maahanmuuttajilta ja ulkomaalaisilta. Tätä piirrettä on kutsuttu kirjallisuudessa nativismiksi, etnonationalismiksi, etnokratiaksi ja ultranationalismiksi (Mudde 2007, 18–20; Pirro 2022, 105; Rydgren 2018, 25–27; Mattlar 2009, 40). Monissa määritelmissä laitaoikeistolaisuuteen liitetään myös populismi, jota luonnehtii yksinkertaistavan vastakkainasettelun rakentaminen väärinymmärretyn ja moraalisesti hyvän kansan sekä sitä uhkaavan korruptoituneen eliitin välille (Mudde 2007, 23; Pirro 2022, 106–107; Rydgren 2018, 27–28). Populistisen retoriikan ydintä on myös vastustuksen ja protestin ajatus, eli populistit puhuvat ensisijaisesti aina valittujen teemojen kautta, joita ei kannateta tai hyväksytä (Jokisipilä 2021, 174–176; Palonen ja Saresma 2017, 56–59, 284–286). Tyypillisesti laitaoikeiston ominaisuutena nähdään lisäksi autoritaarisuus: se korostaa kuria, järjestystä, hierarkioita, auktoriteettia sekä jakoa meihin ja muihin (Mudde 2007, 20–23; Pirro 2022, 105; Rydgren 2018, 23–24).

Laitaoikeistolaiset liikkeet voidaan jakaa oikeistoradikaaleihin ja oikeistoekstremistisiin toimijoihin sen perusteella, miten ne suhtautuvat liberaaliin demokratiaan. Liberaalilla demokratialla tarkoitetaan yksilöiden vapauksien suojeluun perustuvaa edustuksellista demokratiaa, jonka keskeisiä periaatteita ovat vapaat vaalit, oikeusvaltioperiaate, vallanjako, poliittiset oikeudet sekä vapaa kansalaisyhteiskunta ja media (Cunningham 2002, 27–51; Heywood 2021, 41–46). Oikeistoradikaaleilla puolueilla on nativistinen, autoritaarinen ja populistinen käsitys demokratiasta, joka ei sovi täysin yhteen liberaalin demokratian idean kanssa. Nämä puolueet hyväksyvät vapaat vaalit, mutta ne ovat valmiita rikkomaan muita liberaalin demokratian normeja, kuten oikeusvaltioperiaatetta, vallanjakoa tai yksilöiden vapauksia. Oikeistoekstremistit poikkeavat oikeistoradikaaleista toimijoista uhkaamalla demokraattista järjestelmää laajasti, mikä tarkoittaa esimerkiksi vapaiden vaalien lakkauttamista. Siten nämä puolueet eivät ole uhka

pelkästään liberaalille demokratialle vaan demokratialle sinänsä. Ne eivät myöskään peittele sukulaisuuhdettaan historialliseen fasismiin ja kansallissosialismiin.² (Giudici 2020; Mudde 2007, 155–157; Pirro 2022, 104–105; Rydgren 2018, 24; Zakaria 1997, 22–23.)

Tutkijat ovat määritelleet tarkemmin oikeistoradikaalien puolueiden suhdetta demokratiaan illiberalismin käsitteellä. Fareed Zakarialle (1997) illiberalismi tarkoittaa demokraattisia järjestelmiä, joita on syntynyt liberaalin demokratian ohelle tai rinnalle. Illiberaali demokratia on hänen mukaansa poliittinen järjestelmä, joka hyväksyy demokratian, mutta sulkee pois liberaalin demokratian korostamia arvoja, kuten oikeusvaltioperiaatteen. Zakarian illiberalismin käsitettä on kritisoitu siitä, ettei demokratia voi olla illiberaalia, sillä pelkät vaalit eivät tee yhteiskunnasta demokraattista (Laruelle 2022). Käsitettä ei kuitenkaan tule välttämättä hylätä, vaan sitä voidaan kehittää kritiikkien pohjalta. Marlene Laruelle (emt., 304) ehdottaakin uutena määritelmänä, että illiberalismi merkitsee 1) liukuvaa ja kontekstisidonnaista ”ideologista universumia”, 2) ”takapakkia” yhteiskunnan liberaaleissa periaatteissa, 3) perinteisiä hierarkioita ja kulttuurista homogeenisuutta suosivia ratkaisuja ja 4) pyrkimystä siirtää yhteiskunnallisen keskustelun painopistettä politiikasta kulttuuriin. Laruelle (emt., 311–315) myös korostaa, että illiberalismi laitaoikeiston ideologiana voi uhata niin poliittisia yksilönvapauksia, taloudellista vapautta, kulttuurista emansipaatiota, liberaalia maailmanpolitiikkaa ja kulttuurista universalismia.

Tässä artikkelissa tutkimistamme puolueista perussuomalaisia pidetään nativistisena, populistisena ja autoritaarisena radikaalioikeistolaisena puolueena (Arter 2010; Wahlbeck 2016; Mickelsson 2021). Myös vaihtoehto Saksalle edustaa nativistista, populistista ja autoritaarista oikeistoradikalismia (Havertz 2019; Loch 2019). Saksan kansallisdemokraatit on etnonationalistinen, rotunationalistinen ja uusfasistinen³ puolue, joka on luokiteltu tutkimuskirjallisuudessa oikeistoekstremistiseksi (Loch 2019). Myös sinimusta liike on rotunationalistinen ja uusfasistinen poliittinen puolue (Salojärvi ym. 2023; Kotonen 2021). Se siis täyttää kriteerit, joiden nojalla Saksan kansallisdemokraatteja pidetään oikeistoekstremistisenä.

Perussuomalaisten ja vaihtoehto Saksalle -puolueen valintaa tutkimuksen kohteeksi perustelee se, että niiden koulutuspoliittiset ohjelmat sisältävät aikaisemman tutkimuksen mukaan suuren määrän laitaoikeistolle tyypillisiä ideologisia lähtökohtia (Berg ym. 2023, 133). Sinimustan liikkeen ja Saksan kansallisdemokraattien ottaminen tutkimuksen lisäkohteiksi mahdollistaa oikeistoradikaalien ja -ekstremististen puolueiden vertailun. Lisäksi voidaan tarkastella sitä, missä määrin puolueiden kansallinen konteksti vaikuttaa niiden koulutuspoliittisiin ohjelmiin. Näkyykö esimerkiksi Saksan kansallissosialistinen menneisyys sen laitaoikeiston koulutuspoliittisessa ideologiassa?

Laitaoikeiston koulutuspolitiikan tutkimusta tarvitaan, koska laitaoikeistosta on kehittynyt merkittävä poliittinen voima ja sen koulutuspolitiikasta on olemassa vain vähän tutkimusta (ks. Giudici 2020). Erityisesti oikeistoradikaalien ja -ekstremististen koulutuspoliittisten ideologioiden vertailu on jäänyt vähälle. Tutkimuksissa ei ole myöskään tarkasteltu yksityiskohtaisesti, millä tavalla puolueet määrittelevät ja muotoilevat koulutuspoliittista ideologiaansa.

AIEMPI TUTKIMUS LAITAOIKEISTON KOULUTUSPOLITIIKASTA

Tutkimukset laitaoikeiston koulutuspolitiikasta ovat pääosin laadullisia, ja niiden tutkimusaineistoja ovat koulutuspoliittiset manifestit, ohjelmat, poliittista ajattelutapaa edustavat muut ideologiset tekstit sekä dokumentit poliittisesta toiminnasta. Osassa tutkimuksissa on tarkasteltu suppeammin yksittäisiä toimijoita, kun taas osassa kohteena on ollut suuri määrä laitaoikeistopuolueita. Suurin osa tutkimuksista käsittelee nykyisiä laitaoikeistotoimijoita, mutta osa tutkimuksista tarkastelee kansallissosialismia tai toisen maailmansodan jälkeisiä eurooppalaisia liikkeitä (ks. Giudici 2020; Kaarttinen 2017).

Tutkimuksissa on havaittu, että koulutuksen välineellisyys on merkittävässä roolissa laitaoikeiston koulutuspolitiikassa. Useiden puolueiden koulutuspoliittiset ohjelmat painottavat luonnontiedettä ja teknologiaa sekä käytännön taitoja. Ne myös vastustavat koulutuksen akateemisuutta ja vaativat panostuksia ammatilliseen koulutukseen. Lisäksi ohjelmissa kritisoidaan koulun pyrkimyksiä oppilaiden kasvattamiseksi ja ehdotetaan vanhemmille veto-oikeutta oppilaan osallistumiseen kasvattavaksi nähtyyn opetukseen. (Berg ym. 2023, 1328–1332.) Laitaoikeisto on vaatinut näitä asioita myös poliittisissa aloitteissaan ja kasvatusta koskevissa teksteissään (Andresen 2018, 776–777; Hafeneger ym. 2020, 90–91). Historiallisesti jo kansallissosialismissa korostui kasvatuksen välineellisyys (Kaarttinen 2017, 203–215).

Laitaoikeiston koulutuspolitiikka korostaa tutkimusten mukaan homogeenisen ja konservatiivisen kansallisen kulttuurin välittämistä. Laitaoikeiston koulutuspoliittiset ohjelmat ovat nativistisia siinä mielessä, että ne pyrkivät edistämään kansallisia arvoja, kieltä, kulttuuria tai historiatietoisuutta (Berg ym. 2023; ks. myös Fenger 2018, 9–12). Opetuksen tulee siis edistää myönteistä kansallista identiteettiä. Myös laitaoikeiston poliittisissa aloitteissa ja kasvatusta koskevassa kirjallisuudessa korostetaan kansallisen kulttuurin välittämistä (Andresen 2018, 776–778; Baader 2020; Hafeneger ym. 2020, 48). Tällaiset nativistiset ajatukset näkyivät myös kansallissosialistisessa kasvatuksessa (Kaarttinen 2017, 264–265).

Tutkimusten mukaan laitaoikeisto kritisoi liberaalia koulutuspolitiikkaa ja syyttää sitä puolueellisuudesta, ideologisuudesta, epäkansallisuudesta ja/tai indoktrinaatiosta. Koulutuspoliittisissa ohjelmissaan laitaoikeisto esittää, että vallitsevat koulutusinstituutiot ovat ongelmallisia, koska opetuksessa käsitellään liberaaleja aiheita, kuten ilmastonmuutosta, sukupuolten välistä tasa-arvoa, sukupuolen moninaisuutta tai seksuaalisuutta (Berg ym. 2023, 1330–1332; Fenger 2018, 13). Samoja syytteitä esitetään myös laitaoikeiston poliittisissa aloitteissa ja kasvatusta koskevissa teksteissä (Andresen 2018, 776–777; Baader 2020, 135–142; Hafeneger ym. 2020, 49–51). Myös 1900-luvun laitaoikeistoliikkeet muotoilivat liberaalin kasvatuksen kritiikkiä (Giudici 2020, 133–134; Kaarttinen 2017, 63–64).

Kuri, sanktiot ja kontrolli nousevat esiin laitaoikeiston koulutuspolitiikassa. Koulutuspoliittisten ohjelmien mukaan opettajan auktoriteetti tulisi palauttaa, kiusaajien pitäisi vaihtaa koulua, lukemaan kykenemättömien oppilaiden ei pitäisi saada todistusta ja poissaoloista, välinpitämättömyydestä, kurittomuudesta ja kiusaamisesta pitäisi rangaista asianmukaisesti (Berg ym. 2023, 1328). Puolueiden poliittisissa aloitteissa on vaadittu repressiivisiä ja rankaisemisen perustuvia menettelytapoja sopeutumattomien ja rikollisten nuorten kohdalla, ja laitaoikeiston kasvatusta koskeva ideologinen kirjallisuus arvostelee antiautoritaarista kasvatusta ja vaatii kasvattajien auktoriteetin palauttamista (Baader 2020, 132–135; Hafeneger ym. 2020, 98–99). Kuri

ja hierarkiat olivat merkittävässä roolissa jo 1900-luvun laitaoikeistolaisessa kasvatuksessa ja sitä koskevassa ajattelussa (Giudici 2020, 133; Kaarttinen 2017, 197–198).

Laitaoikeiston koulutuspolitiikka painottaa tutkimusten mukaan ihmisten välisiä hierarkioita, ja se suosittelee oppilaiden eriyttämistä heidän kykyjensä ja ominaisuuksiensa mukaan. Anne Berg ja kanssakirjoittajat (2023, 1325–1327) havaitsivatkin, että ulkoinen eriyttäminen on tärkeä periaate suurimmassa osassa laitaoikeistopuolueiden koulutuspoliittisia ohjelmia. Ulkoi-sella eriyttämisellä tarkoitetaan sitä, että oppilaat sijoitetaan eri kouluihin, luokkiin tai ryhmiin heidän kykyjensä ja valmiuksiensa perusteella. Myös laitaoikeiston poliittisissa aloitteissa ja kasvatusta koskevissa kirjoituksissa on vaadittu ulkoista eriyttämistä ja kritisoitu sen purkamiseen tähtääviä koulureformeja (Andresen ja Dintenfeld 2023, 183–184; Hafeneger ym. 2020, 47–48). Kansallissosialismissa korkeampiin koulumuotoihin valittiin oppilaita heidän kykyjensä ja arjalaisuutensa perusteella (Kaarttinen 2017, 265–267).

Laitaoikeisto kritisoi erityisoppilaiden ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osallistumista yleisopetukseen. Joidenkin puolueiden koulutuspoliittisissa ohjelmissa vaaditaan, ettei yleisopetuksessa tulisi olla liian suurta määrää maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja että erityisoppilaita tulisi opettaa erillään (Berg ym. 2023, 1325, 1238). Laitaoikeistopuolueet ovat myös tehneet aloitteita, joissa on vaadittu selvitystä siitä, voitaisiinko maahanmuuttajataustaisia oppilaita palauttaa heidän lähtömaihinsa (Hafeneger ym. 2020, 61–62). Kansallissosialismissa erityiskasvatuksen segregaatio sai äärimmäisiä muotoja, kun siihen yhdistyi pyrkimys rodunjälöstykseen (Kaarttinen 2017, 210–212).

Urheilu on merkittävässä roolissa laitaoikeiston koulutuspolitiikassa. Sitä korostetaan niin koulutusta koskevissa kirjoituksissa, koulutuspoliittisissa ohjelmissa kuin poliittisissa aloitteissa (Andresen ja Dintenfelder 2023, 182; Berg ym. 2023, 1328–1332; Hafeneger ym. 2020, 45). Yleisellä tasolla urheilu nähdään yksilön ja yhteiskunnan suoriutumista edistävänä toimintana. Joissakin laitaoikeiston teksteissä urheilu rinnastetaan jopa kamppailuun ja sotaan (Andresen ja Dintenfelder 2023, 182). Historiallisesti kansallissosialismissa urheilu nähtiin keinona edistää kansan kestävyyttä ja sotimisen valmiuksia (Kaarttinen 2017, 139–140).

Laitaoikeiston koulutuspolitiikan tutkimuksessa on myös tunnistettu ajatuksia, joihin vain pieni osa puolueista sitoutuu tai joista puolueilla on ristiriitaisia näkemyksiä. Tällaisiin periaatteisiin lukeutuvat esimerkiksi vapaa kouluvalinta, lähikoulujen säilyttäminen, maksut ulkomaalaisille opiskelijoille, islamilaisten koulujen lakkauttaminen, sentralisaatio ja desentralisaatio (ks. Berg ym. 2023). Tässä tutkimuksessa emme kiinnitä huomiota näihin koulutuspoliittisiin ideoihin, vaan keskitymme laitaoikeiston laajasti hyväksymiin ideologisiin seikkoihin.

TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT, MENETELMÄ JA AINEISTOT

Tutkimuksemme on luonteeltaan ideologiatutkimusta ja erityisesti koulutuspolitiikkaa koskevaa teema-analyyttistä tutkimusta, jonka kohteena on kahden suomalaisen ja kahden saksalaisen laitaoikeistopuolueen koulutuspolitiikkaa koskevat ohjelmat. Tarkastelun kohteena ei ole vain puolueiden eri ohjelmien yksityiskohtainen sisältö vaan myös se, millä tavoin puolueiden

ohjelmissa – joilla katsomme olevan kiinteä yhteys poliittiseen toimintaan – koulutuspolitiikkaa koskevat tavoitteet ilmaistaan (ks. Borg 1965b, 17, 29).

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. *Mitkä aiemmassa tutkimuksessa tunnistetut laitaioikeistolaisen koulutuspolitiikan ideologiset lähtökohdat näkyvät puolueiden ohjelmissa?*
2. *Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä puolueiden koulutuspoliittisten ohjelmien välillä on?*
3. *Millaista kuvaa koulutuksesta puolueiden määrittelyt rakentavat?*

Tutkimuksen menetelmänä on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Sisällönanalyysissa laitaioikeistolaista koulutuspolitiikkaa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä tiivistäen. Keskeistä tällöin on laitaioikeiston koulutuspolitiikan sisäisen logiikan ”käsittämisen käsittäminen” ja tutkiminen (Hyrkkänen 2002, 57). Sisällönanalyysissa tarkastellaan jo valmiiksi teksti-muotoisia tai sellaiseksi muutettuja tekstiaineistoja, kuten puolueohjelmia ja periaateohjelmia (Bell ym. 2015, 280–281; Elo ym. 2022; Eskola ja Suoranta 2000, 15). Sisällönanalyysimme on laitaioikeiston koulutuspolitiikan eri elementtien ja ilmaisujen sanallista kuvailua. Sisällönanalyysin avulla muodostamme laitaioikeistolaisesta koulutuspolitiikasta tiivistetyn kuvauksen, joka kytkee saadut tulokset koulutuspolitiikan laajempaan kontekstiin ja sitä koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2018, 105–116.)

Tutkimuksessa laadittiin aikaisempien tutkimustulosten pohjalta luokittelumatriisi laitaioikeiston koulutuspolitiikan ideologisista ydinideoista (ks. Elo ym. 2022; Patton 1988, 149–150). Matriisi koostuu pää- ja alaluokista, joista edelliset ovat koulutuspoliittisia ydinideoita ja joista jälkimmäiset täsmentävät niiden osatekijöitä. Taulukko 1 sisältää tutkimuksen luokittelumatriisin:

Taulukko 1. Tutkimuksen luokittelumatriisi

Pääloukat	Alaluokat
Välineellinen koulutuspolitiikka	Koulutuksen tulisi hyödyttää taloutta ja valtiota; luonnontiedettä ja teknologiaa tulisi painottaa opetuksen sisällöissä; ammatilliseen koulutukseen tulisi panostaa; koulun tulisi pidättäytyä oppilaiden kasvattamisesta.
Kansallinen identiteetti	Koulutuksen tulisi edistää kansallisia arvoja sekä kansallista kieltä, kulttuuria ja historiatietoisuutta.
Koulutusinstituutioiden ideologisuus	Oppilaita indoktrinoidaan nykykoulussa liberaaliin ideologiaan; opetuksessa ei tulisi käsitellä poliittisia kysymyksiä ja ongelmia.
Kuri, järjestys ja sanktiot	Koulussa on liian vähän kuria ja järjestystä; opettajien auktoriteetti tulisi palauttaa.
Eriyttäminen koulujärjestelmässä	Oppilaiden väliset osaamisen, tietämisen ja taitamisen erot tulisi huomioida eriyttämällä opetusta ulkoisesti.
Erytys- ja maahanmuuttajaoppilaiden asema	Erytys- ja maahanmuuttajaoppilaiden tulisi opiskella omissa ryhmissä tai kouluissa; maahanmuuttajaoppilaiden määrää olisi rajoitettava.
Urheilun korostaminen	Fyysisellä aktiivisuudella ja liikunnalla tulisi olla koulussa merkittävä asema.

Tutkimuksen pääaineistona toimivat puolueiden uusimmat koulutuspoliittiset ohjelmat (ks. LIITE 1). Perussuomalaisilta tarkastelemme heidän vuoden 2023 koulutuspoliittisia teesejään ja vuoden 2018 koulutuspoliittista ohjelmaansa (PS 2018; PS 2022; PS 2023a). Otimme mukaan vuoden 2018 ohjelman, koska uudemmat teesit ovat suppea kokoelma lyhyitä väitteitä. Sinimustalta liikkeeltä analysoimme vuoden 2023 eduskuntavaalien koulutuspoliittista ohjelmaa (SML 2023a). Vaihtoehdon Saksalle ja Saksan kansallisdemokraattisen puolueen osalta käsittelemme vuoden 2021 liittopäivävaalien ohjelmien koulutuspoliittisia osioita (AfD 2021; NPD 2021).

Taulukko 2. Tutkimuksen pääaineistot

Tutkimuksen pääaineistot	Tyyppi	Vuosi	Laajuus
Saksan kansallisdemokraattien liittopäivävaalien ohjelman koulutuspoliittinen osuus	Koulutuspoliittinen ohjelma	2021	8 sivua
Perussuomalaisten Koulu kuntoon -teesit 2023	Koulutuspoliittisia teesejä	2023	4 sivua
Perussuomalaisten koulutuspoliittinen ohjelma 2018	Koulutuspoliittinen ohjelma	2018	13 sivua
Sinimustan liikkeen eduskuntavaalien ohjelman koulutuspoliittinen osuus	Vaaliohjelman koulutuspoliittinen osio	2023	5 sivua
Vaihtoehto Saksalle liittopäivävaalien ohjelman koulutuspoliittinen osuus	Koulutuspoliittinen ohjelma	2021	8 sivua

Täydennämme puolueiden koulutuspoliittisia ohjelmia muulla aineistolla, joka auttaa niiden koulutuspoliittisten ideoiden tulkitsemisessä. Tarkastelemme perussuomalaisten suomalaisuus-ohjelmaa (PS 2022) ja maahanmuuttopolitiittista ohjelmaa (PS 2023b), sinimustan liikkeen tiivistelmää heidän vaaliohjelmastaan vuonna 2023 (SML 2023b), vaihtoehdon Saksalle ”Julistusta Saksan kansasta ja saksalaisesta identiteetistä” (AfD 2023) sekä edellä mainitun puolueen ja Saksan kansallisdemokraattisen puolueen vuoden 2023 liittopäivävaalien poliittisten ohjelmien muita osioita (AfD 2021; NPD 2021). Vaihtoehdon Saksalle ja Saksan kansallisdemokraattisen puolueen koulutuspolitiikkaa koskevat ohjelmakohdat esiintyvät artikkelissa kirjoittajien suomentamina.

TULOKSET: LAITAOIKEISTON KOULUTUSPOLIITTISTEN IHANTEIDEN TARKASTELUA

Välineellinen koulutuspolitiikka

Aikaisemman tutkimuksen mukaan laitaoikeistopuolueet korostavat koulutuksen hyötyä valtiolle, painottavat luonnontiedettä ja teknologiaa, pitävät ammatillista koulutusta erityisen

tärkeänä koulutusmuotona ja pyrkivät rajoittamaan koulun kasvatustehtäviä (Andresen 2018, 776–777; Berg ym. 2023, 10, 19; Hafeneger ym. 2020, 90–91). Nimitämme näitä lähtökohtia välineelliseksi koulutuspolitiikaksi. Tarkoitamme välineellisyydellä, ettei koulutuksen tavoitteena ole niinkään sivistyksen edistäminen, vaan esimerkiksi taloudellisen hyödyn tavoittelu erilaisia päämääriä varten. Taulukko 3 sisältää muotoiluja näistä lähtökohdista tutkimiemme puolueiden koulutuspoliittisissa ohjelmissa.

Taulukko 3. Välineellinen koulutuspolitiikka

Puolue	Muotoilu
AfD	<p>”Kaikkien koulumuotojen ja koulutusinstituutioiden laatu täytyy palauttaa johtavan tiede- ja teollisuuskansan tasolle” (AfD 2021, 148).</p> <p>”Haluamme vahvistaa ammatillista koulutusjärjestelmää. Ammatillisen koulutuksen arvoa täytyy korostaa vahvemmin.” (AfD 2021, 149.)</p>
NPD	<p>”Peruskoulu palvelee jatkokoulutukselle perustavien kykyjen saavuttamista. – – Siksi puhuttuun ja kirjoitettuun saksan kieleen tutustumisella niin kuin matemaattisten peruskykyjen omaksumisella on korkein arvo.” (NPD 2021, 61.)</p> <p>”Lastentarhanopettajia rasittavat enenevässä määrin varsinaiset kasvatustehtävät” (NPD 2021, 60).</p>
PS	<p>”Työelämä kokee murrosta ja osaamistarpeet muuttuvat yhä nopeammin. – – Koulutuksessa tarvitaan ratkaisuja, joilla tulee olemaan suuri merkitys Suomen hyvinvoinnille.” (PS 2018, lähteen kansilehti)</p> <p>”Kaikista ei todellakaan tarvitse tulla korkeakoulutettuja” (PS 2023a, 3).</p> <p>”Ammatillisen koulutuksen toimintaedellytykset turvattava tarvittaessa lisäpanostuksin. – – “[A]mmatillisen koulutuksen pitkäaikaiseen kehittämistyöhön saadaan lisää resursseja [ja sen] vetovoima on saatava uudestaan kasvuun.” (PS 2018, 6.)</p> <p>”Ensisijainen kasvatusvastuu kuuluu kodille eikä vanhemmuutta voi ulkoistaa koululle” (PS 2018, 3).</p>
SML	<p>”Puolueemme mielestä suomalaisen koulutuksen tulee valmentaa hyvinvoivia ja motivoituneita yksilöitä yhteiskunnan tarpeisiin” (SML 2023a).</p> <p>”Motivoitunut nuorisomme valmistuu työelämään elinkeinoelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin vastaten” (SML 2023a).</p> <p>”[V]altion on aktiivisesti suunnattava opetusbudjettia sellaisiin ammattiopintoihin, joiden aloilla työntekijöistä on pulaa. Ammattikoulujen arvostusta tulisi kohottaa siten, ettei ammattikouluja pidettäisi enää ‘epäonnistuneiden’ oppilaiden loppusijoituspaikkana.” (SML 2023a.)</p> <p>”Perheen keskeinen tehtävä on kasvattaa lapsia yhteiskunnan jäseniksi ja sukunsa jatkajiksi. Lastenkasvatusta ei pidä ulkoistaa yhteiskunnalle.” (SML 2023b)</p>

Kaikki puolueet määrittelevät, että koulutuksen tulisi tuottaa taloudellista hyötyä kansakunnalle ja valtiolle. Vaihtoehto Saksalle puhuu talouden ja tieteen edistämisestä, Saksan kansallisdemokraatit perustaitojen ja jatkokoulutuksen merkityksestä, perussuomalaiset työelämästä, oppimistuloksista ja yhteiskunnan hyvinvoinnista ja sinimusta liike yhteiskunnan tarpeista. Puolueiden välillä ei ole suuria eroja. Ne kaikki korostavat erityisesti ammatillisen koulutuksen merkitystä niin elinkeinoelämälle kuin yhteiskunnan hyvinvoinnille.

Juuri ammatillisen koulutuksen korostunut painotus näkyy aineistossamme kolmen puolueen kohdalla. Vaihtoehto Saksalle, perussuomalaiset ja sinimusta liike haluavat parantaa sekä ammattikoulutuksen resursseja että vahvistaa tämän koulutusmuodon vetovoimaa ja arvos-

tusta. Perussuomalaiset katsovat yleisesti, että kaikista ei ”todellakaan” pidä tulla korkeakoulutettuja, vaan pienempikin määrä koulutusta voi olla riittävää (PS 2023a, 3). Vastaavasti vaihtoehto Saksalle vaatii ”rohkeutta tehokkuuteen” ”akateemisuushulluuden” sijasta (AfD 2021, 148). Vaihtoehto Saksalle ja perussuomalaiset vaativat panostuksia ammatilliseen koulutukseen kauttaaltaan, kun taas sinimusta liike ehdottaa lisää resursseja niille aloille, joilla on työvoimapulaa.

Saksan kansallisdemokraatit, perussuomalaiset ja sinimusta liike arvostelevat koulun kasvatuspyrkimyksiä. Puolueet esittävät, että lasten kasvatuksen tulisi olla ensisijaisesti perheen tehtävä. Puolueita yhdistää yhteinen, konservatiivinen ajatus siitä, että miehen ja naisen muodostaman ydinperheen tulisi saada kasvattaa lapsia haluamallaan tavalla ilman, että kasvatus- ja koulutusinstituutiot puuttuvat siihen. Toiveena on todennäköisesti myös se, ettei lapsia kasvatettaisi puolueiden poliittisten intressien kannalta vastakkaisiin päämääriin, esimerkiksi anti-rasismiin tai feminismiin.

Edellä kuvatuista painotuksista huolimatta laitaoikeistopuolueet puhuvat sivistyksen merkityksestä koulutuksessa. Saksan kansallisdemokraatit vaatii humboldtilaista yleissivistystä taloudellisen hyödyn sijasta (NPD 2022, 57–58). Se kuitenkin mainitsee ”klassisen sivistyskasityksen” (Moilanen 2022, 53–85) tiedollisesta, moraalisesta, esteettisestä ja käytännöllisestä ulottuvuudesta vain tiedollisen ja käytännöllisen sivistyksen. Siten puolueen tulkinta yleissivistyksestä on kapea ja välineellinen. Vaihtoehto Saksalle käyttää yleissivistyksen käsitettä koulutuspoliittisessa ohjelmassaan vain kerran, eikä sen sisältöä määritellä. Perhepolitiikkaa koskevassa puolueohjelman osuudessa mainitaan ”sydämen sivistys” (Herzensbildung) – tosin termiä käytetään kuvattaessa vanhemmuuden myönteisiä vaikutuksia eikä koulutuksen tavoitteita (AfD 2021, 107). Perussuomalaiset puhuvat koulutuspoliittisessa ohjelmassaan yleissivistävästä lukiosta, sivistysyliopistosta ja vapaasta sivistystyöstä (PS 2018). Puolue kuitenkin rikkoo humboldtilaista tutkimuksen ja opetuksen vapauden periaatetta vaatimalla yhteiskunnan puuttumista esimerkiksi sukupuolentutkimuksen opetukseen ja kritisoimalla yliopistolaitosta ”akateemisesta nurkakuntaisuudesta” ja ”ideologisesta huuhaasta.” Lisäksi perussuomalaiset esittävät, että sivistysyliopiston olisi ”kohdattava talouselämän tarpeet paremmin” ja että koulutusjärjestelmä tulisi ymmärtää ”työkalupakkina” omien taitojen kehittämiseen ja työelämän tarpeisiin vastaamiseen (PS 2018, 8). Näin ollen perussuomalaisten ymmärrys sivistyksestä on kapea, teknokraattinen ja talouden ehdoilla määritelty.

Kansallinen identiteetti koulutuspolitiikan tavoitteena

Laitaoikeistopuolueille on tyypillistä nativismi, jonka mukaan koulutuksen tulisi edistää kansallisia arvoja sekä kansallista kieltä, kulttuuria ja historiatietoisuutta (Baader 2020, Berg ym. 2023, 17; Fenger 2018, 200; Hafeneger ym. 2021, 47–48). Tämä lähtökohta sisältyy kaikkien tarkastelemiemme puolueiden koulutuspoliittisiin ohjelmiin. Taulukko 4 sisältää puolueiden määritelmiä tästä periaatteesta:

Taulukko 4. Kansallisen kulttuurin korostaminen

Puolue	Muotoilu
AfD	”Saksalainen kulttuuri, perinteet ja historia ovat saksalaisen identiteetin luontainen osa. Näiden sisältöjen täytyy kuulua jo peruskoulusta lähtien pakolliseen opetukseen. Tämä edistää kotimaan rakkautta ja tietoisuutta perinteistä.” (AfD 2021, 152.)
NPD	”Sivistyneen kansalaisen henkisiin valmiuksiin kuuluu saksan kielen täydellinen osaaminen sekä oivallus sen ilmaisumahdollisuuksien kauneudesta ja moninaisuudesta” (NPD 2021, 57). ”Vaadimme myös, että maantiedon opetuksen ja sen uudistamisen näkökulmana pidetään etnistä ja paikallista identiteettiä” (NPD 2021, 58).
PS	”Pidämme tärkeänä, että kouluissa huolehditaan suomalaisten arvojen ja kulttuurin ylläpitämisestä ja edistämisestä ja korostetaan suomalaisuuden merkitystä” (PS 2018, 3).
SML	”Sinimustan liikkeen Suomessa kasvatetaan lapset – – kunnioittamaan omia juuriaan” (SML 2023a). ”Korkeakoulujen ei tule toimia suomalaisvastaisesti ideologisella tai käytännön tasolla, vaan sen tehtävä on suomalaisten koulutus, toimien kansamme korkeatasoisiin taitoihin ja osaamiseen liittyvän kapasiteetin kehittämisessä, suhtautuen nöyrästi ja kunnioittavasti menneiden sukupolvien töihin ja uhrauksiin” (SML 2023a).

Puolueiden mukaan koulussa tulisi keskittyä kansallisen kulttuurin siirtämiseen lapsille ja nuorille. Vaihtoehto Saksalle viittaa tähän lähtökohtaan puhumalla saksalaisesta kulttuurista, perinteistä ja historiasta. Saksan kansallisdemokraatit kirjoittaa saksalaisesta kulttuurista ja identiteetistä, perussuomalaiset suomalaisista arvoista ja kulttuurista ja sinimusta liike omien juurien sekä menneiden sukupolvien saavutusten kunnioittamisesta.

Puolueet käsittävät kansalaisuuden kulttuurisena ja/tai geneettisenä kokonaisuutena. Vaihtoehto Saksalle esittää, ettei saksalaisuus ole vain kansalaisuutta, vaan siihen sisältyy myös saksalaisten perinteiden ja kulttuurin omaksuminen (AfD 2021). Saksan kansallisdemokraatit puhuvat historiasta, kulttuurista ja periytymisestä (NPD 2021, 10). Perussuomalaisille suomalaisuus on ”kulttuurin, samastumisen, me-hengen ja kielen asia”, mutta myös ”sukupolvien ketju” (PS 2022, 3). Sinimusta liike painottaa ohjelmassaan ”sielun ja veren merkitystä kansallisen identiteetin synnyssä” (SML 2023b, 1). Kansallisuus on siis kaikille puolueille kulttuurista, mutta siihen liittyy myös enemmän tai vähemmän rotunationalistisia biologiseneettisiä ulottuvuuksia.

Puolueet eivät juurikaan määrittele koulutuspoliittisissa ohjelmissaan, mitkä saksalaisuutta ja suomalaisuutta määrittävät kulttuurisisällöt ovat olennaisia opetuksessa ja kasvatuksessa. Ne eivät myöskään esitä tarkempia kriteereitä oppisisältöjen valinnalle. Ainoastaan Saksan kansallisdemokraattinen puolue mainitsee koulutuspoliittisessa ohjelmassaan esimerkkejä tällaisista kulttuurisisällöistä. Niihin lukeutuvat äidinkieli, laaja, kronologinen eri vaikutusyhteydet kattava historiatietoisuus ja saksalaisten myönteiset kulttuuriset saavutukset, kuten Heideggerin filosofia ja Straussin säveltaide (NPD 2022, 57–59). Myös puolueiden muissa poliittisissa ohjelmissa kuvataan suomalaisuuden ja saksalaisuuden ideaa tai sisältöä melko abstraktisti. Perussuomalaisten suomalaisuusohjelmassa esitetään, että erityisesti suomalaisuuteen liittyviä arvoja ovat vapaus, totuus, kauneus ja hyvyys, kun taas vaihtoehto Saksalle kytkee aitoon saksalaisuuteen valistuksen, kristinuskon, taiteen ja tieteen (AfD 2023, 158–159; PS 2022, 1).

Puolueiden määrittelyt suomalaisuuden ja saksalaisuuden uhkista ovat konkreettisempia kuin niiden näkemykset saksalaisesta ja suomalaisesta kulttuurista. Vaihtoehto Saksalle näkee

saksalaisuudelle vaarallisena holokaustin muistamisen, englannin kielen ylivallan ja islaminuskon (AfD 2021). Saksan kansallisdemokraatit esittää, että liberaalit eliitit, maahanmuutto ja egoistinen kulutuskulttuuri ovat tuhonneet saksalaisen kansan, ja puolue vaatii, ettei koulussa tulisi käsitellä holokaustia (NPD 2021, 10). Perussuomalaisten mukaan suomalaisuutta uhkaavat kieltämisen kulttuuri, teknokratia, maahanmuutto ja Euroopan Unioni (PS 2022, 4–5). ”Kieltämisen kulttuurin” uhkiin lukeutuvat muun muassa feminismi ja ”woke”⁴. Sinimustan liikkeen ohjelmassa monikulttuurisuus ja ”juureton globaali massayhteiskunta” ovat vaaraksi suomalaisuudelle (SML 2023b, 1). Puolueiden käsitykset kansallisesta kulttuurista ovat poissulkevia, konservatiivisia ja liberalismiin vastaisia.

Laitaoikeiston oikeistoradikaalit ja oikeistoekestremistiset puolueet eroavat toisistaan sen suhteen, millaisia liberaaleja ideoita ne vastustavat. Oikeistoradikaaleille uhkia ovat feminismi ja monikulttuurisuus, kun taas oikeistoekestremistit kritisoivat kapitalistisia ja yksilökeskeisiä kulutusyhteiskuntia. Oikeistoekestremistien mukaan nykymaailmassa ihmiset ovat juurettomia ja he elävät merkityksetöntä kulutukseen perustuvaa elämää. Ainoastaan palaaminen ”etnokraattiseen yhteiskuntaan” ja homogeeniseen kansanyhteisöön voi taata näiden puolueiden ajattelussa mielekkään elämän. Perussuomalaiset ja vaihtoehto Saksalle eivät ajattele näin jyrkästi modernin yhteiskunnan luonteesta.

Suomalaiset ja saksalaiset puolueet eroavat toisistaan siten, etteivät suomalaiset ehdota holokaustin käsittelyn kieltämistä. Holokaustin käsitteleminen kuuluu oleellisesti saksalaisiin koulujen opetussuunnitelmiin. Nykyinen Saksa valtiona on myös myöntänyt natsi-Saksan tekemät rikokset ja ottanut niistä vastuun pyrkimällä hallitsemaan menneisyyttä (ks. Ylikangas 2015, 156–160). Sodanjälkeinen Saksa on ollut äärimmäisen herkkä reagoimaan torjuvan kielteisesti kaikkeen, mikä on viitannut kansallissosialismiin (Jokisipilä 2017, 513–514; Ylikangas 2015, 159), mutta saksalaiset laitaioikeistopuolueet kokevat kansallissosialismiin liittyvän menneisyyden hallintaan tai sen työstämiseen perustuneen historiakuvan sekä vääristelevän että heikentävän saksalaisuutta myönteisenä identiteettinä.

Kansallisen kulttuurin epämääräisten määrittelyiden tarkoituksena on todennäköisesti ennen kaikkea eron tekeminen ei-länsimaalaisiksi katsottuihin perinteisiin, kuten islamiin, jolloin kansallista kulttuuria ei tarvitse määritellä yksityiskohtaisesti. Uhkakuvien tarkka kuvailu on eräänlaista itsensä määrittelemistä negaation kautta ja senkin kautta jää epäselväksi, mikä oikeastaan on saksalaista tai suomalaista.

Koulutusinstituutioiden ideologisuus

Laitaoikeistopuolueiden koulutuspoliittiset ohjelmat ovat aiemman tutkimuksen valossa kriittisiä ”liberaaleja ideoita”, kuten ilmastonmuutosta koskevaa opetusta, sukupuolentutkimusta ja feminismiä kohtaan, minkä lisäksi ne arvostelevat institutionaalista koulutusjärjestelmää ideologisuudesta ja siihen liittyvästä indoktrinaatiosta⁵ (Andresen 2018, 776–777; Baader 2020, 135–142; Berg ym. 2023, 19; Fenger 2018, 200; Giudici 2020, 130; Hafeneger ym. 2020, 49–51). Väitteitä koulutuksen indoktrinaatiosta sisältyy tarkastelemiemme puolueiden koulutuspoliittisiin ohjelmiin. Taulukko 5 sisältää esimerkkejä niistä.

Taulukko 5. Indoktrinaatio ja ideologia koulutuksessa

Puolue	Muotoilu
AfD	"Saksalaisissa kouluissa ei edistetä useinkaan oman mielipiteen muodostamista vaan ideologisten ohjelmien omaksumista" (AfD 2021, 151). "Kaikki sukupuoli-ideologiaan perustuvat opetuksen ja tutkimuksen tukemisen keinot täytyy poistaa" (AfD 2021, 154).
NPD	"[Saksalaisissa] kouluissa tapahtuu yksipuolista vallanpitäjien mukaista indoktrinaatiota. Erityisen selvästi tämä näkyy monikulttuurisen ideologian läpiviemisen sortokeinojen käyttämisessä..." (NPD 2021, 56.)
PS	"[I]deologisesti värittyntä huuhaata on karsittava" (PS 2018, 8). "Suhtaudumme kriittisesti myös moniin ideologisiin kasvatukseen ja feminismin ajatuksiin" (PS 2018, 3).
SML	"Sinimusta liike vaatii varhaiskasvatus- ja perusopetus suunnitelmien uudistusta, jossa poistetaan kaikki liberaaliin mielipidemuokkaukseen perustuva ideologinen aineisto" (SML 2023a).

Laitaoikeistoa edustavien puolueiden mukaan koulujärjestelmä välittää liberaaleissa, demokraattisissa ja monikulttuurisissa yhteiskunnissa oppilaille ongelmallisella tavalla poliittisesti ehdollistuneita yksipuolisia ajattelutapoja. Vaihtoehto Saksalle ja Saksan kansallisdemokraatit puhuvat indoktrinaatiosta, kun taas perussuomalaiset ja sinimusta liike käyttävät ideologian käsitettä.

Perussuomalaiset eivät täsmennä, mihin ajattelu- ja toimintatapoihin oppilaita indoktrinoidaan. He kuitenkin kritisoivat feminismiä ja sukupuolisensitiivisyyttä samassa yhteydessä, jossa he mainitsevat ideologisen kasvatuksen (PS 2018, 3). Siten ideologinen kasvatusta on perussuomalaisille todennäköisesti esimerkiksi feminististä kasvatusta, joka sisältää sukupuolen moninaisuuden tarkastelua ja perinteisten sukupuoliroolien kritiikkiä. Myös aiemmin esittelemämme kritiikin perheille kuuluvaksi katsotun kasvatustehtävän siirtymisestä koululle voi lukea osana puolueiden "feminististen" ideologisten vaikutusten kritiikkiä. Perussuomalaiset arvostelevat myös poliittisten ideologioiden tai "muodissa olevien politisoitujen teemojen" tuomista kouluun ja asettavat suomalaisen kulttuurin ja arvot näiden kanssa vastakkaisiksi (PS 2023a, 3).

Vaihtoehto Saksalle arvostelee koulutuspoliittisessa ohjelmassaan sitä, että opetus edistää ideologisesti "sukupuolihulluutta" ja "ilmastohysteriaa" (AfD 2021, 113). Heidän mukaansa sukupuoli-ideologia näkee sukupuolten väliset erot sosiaalisina konstruktioina, mikä on heidän mielestään biologiaan perustuvan tutkimustiedon vastaista (AfD 2021, 154). Siksi sukupuolen tutkimusta ei pitäisi rahoittaa, sukupuolisensitiivistä termistöä ei pitäisi ottaa käyttöön kouluissa eikä sukupuoliintiöitä tulisi olla. "Ilmastohysterian" lietsomisella viitataan ilmastonmuutoksen käsittelyyn opetuksessa.

Saksan kansallisdemokraattien ja sinimustan liikkeen ohjelmat sisältävät liberaalin yhteiskunnan kritiikkiä. Saksan kansallisdemokraatit esittävät, että oppilaita indoktrinoidaan virheellisesti "monikulttuuriseen ideologiaan" (NPD 2021, 56). He myös katsovat, että Saksassa vallitsee "hallitsevien puolueiden liberalistinen ideologia", joka näkee yhteisöt uhkana yksilöille, samalla kun liberalismiin liitetyt eettiset periaatteet vaarantavat yksilön vapauden (NPD 2021, 11). Sinimusta liike puhuu "liberaalista mielipiteenmuokkauksesta", johon liittyy

kasvatusta puolueen näkökulmasta itsekeskeisiin ja hedonistisiin arvioihin (SML 2023b, 5, 7). Oikeistoekstremististen Saksan kansallisdemokraattien ja sinimustan liikkeen näkemys liberaalista ideologiasta nojaa niiden tulkintaan modernien ja liberaalien yhteiskuntien luonteesta. Liberaali ideologia on näille puolueille kulutuskeskeistä ja individualistista hedonismia, johon ei liity biologisesti arvokkaita siteitä homogeeniseen kansakuntaan.

Kurin, järjestyksen ja sanktioiden korostaminen

Laitaoikeistopuolueet ovat huolestuneita järjestyksen ja kurin vähyydestä koulussa, ja ne vaativat opettajan auktoriteetin palauttamista (Baader 2020, 132–135; Berg ym. 2023, 17; Hafeneger ym. 2021, 98–99). Tutkimistamme puolueista Saksan kansallisdemokraatit, perussuomalaiset ja sinimusta liike ajattelevat tällä tavoin. Taulukko 6 kuvaa, millä tavoin ne ilmaisevat kurin, järjestyksen ja sanktioiden palauttamisen tärkeyden omassa koulutusideologiassaan.

Taulukko 6. Kuri, järjestys ja sanktiot

Puolue	Muotoilu
NPD	"Pienten lasten ryhmässä opitaan kokeilemaan oman toiminnan rajoja. Lapsi kokee, milloin hän tulee toisen alueelle ja oppii kunnioittamaan sitä kielteisillä seuraamuksilla." (NPD 2021, 59.)
PS	"Opettajien auktoriteetti ylläpitää järjestystä palautetaan" (PS 2018, 3). "Lukutaidottomia ei saa päästää pois peruskoulusta; ehtojen antamisen ja luokalle jättämisen mahdollisuus" (PS 2018, 2). "Puhelimille käyttökielto oppitunneilla. Puhelimet pysyvät repussa koko koulupäivän." (PS 2023a, 2.)
SML	"Koulujen työrauhan turvaamiseksi puolueemme haluaa palauttaa opettajille riittävät kurinpitovaltuudet" (SML 2023a).

Puolueet korostavat eri tavoin kuria, järjestystä ja sanktioita kouluopetuksen ja -kasvatuksen lähtökohtana. Saksan kansallisdemokraatit esittävät, että kulutusyhteiskunta hajottaa perheitä ja estää lasten sosiaalisten valmiuksien kehityksen, mutta puolueen mukaan näihin ongelmiin voidaan pyrkiä vastaamaan kielteisten seuraamusten avulla (NPD 2021, 59). Perussuomalaiset ja sinimusta liike väittävät, että opettajat ovat menettäneet kouluissa auktoriteetin, joka heillä on joskus ollut (PS 2018, 3; SML 2023a). Tämän muutoksen syytä ei selvitetä. Kummankin puolueen mukaan opettajien auktoriteetti on palautettava. Kurin palauttamiseen voidaan liittää myös perussuomalaisten vaatimus puhelimien yleisestä käyttökiellosta oppitunneilla, ehtojen antamisesta ja luokalle jättämisen lisäämisestä (PS 2018; 2023a). Suomalaiset puolueet korostavat opettajan auktoriteetin ja kurin merkitystä saksalaisia puolueita enemmän. Puolueet eivät määrittele, miten opettajien auktoriteettia edistetään. Jää siis epäselväksi, millaisilla keinoilla auktoriteetti palautettaisiin ja mitä nykyistä kovempi kuri koulussa käytännössä tarkoittaisi.

Eriyttäminen koulutusjärjestelmässä

Laitaoikeistopuolueet korostavat yksittäisten oppilaiden välisiä osaamisen, tietämisen ja taitamisen eroja sekä suosittelevat oppilaiden ulkoista eriyttämistä (Andresen ja Dintenfelder 2023, 183–184; Berg ym. 2023, 14–16; Hafeneger ym. 2020, 47–48). Näitä lähtökohtia sisältyy tarkastelemme puolueiden ohjelmiin taulukon 7 mukaisesti.

Taulukko 7. Ulkoinen eriyttäminen koulujärjestelmässä

Puolue	Muotoilu
AfD	”Tehokas opetus ja oppiminen on mahdollista vain, kun oppilaiden suorituskyvyn eroja rajoitetaan koulumuotojen sisällä” (AfD 2021, 148).
NPD	”Ihmiset [ovat] lahjoiltaan ja suorituskyvyllään epätasa-arvoisia. Joka . . . rakentaa tai ylläpitää kollektivistista koulu- ja korkeakoulujärjestelmää, kantaa vastuuta sen kaikista seuraamuksista.” (NPD 2021, 57.)
PS	”Tasoryhmät otettava käyttöön, mikäli oppilaiden osaamisessa on merkittäviä eroja” (PS 2023a, 2).
SML	”Koulun tehtävä ei ole tasapäästä, vaan kannustaa eri alojen lahjakkuuksia menestymään osaamisellaan riippumatta heidän sosiaalisesta taustastaan tai varallisuudestaan” (SML 2023a).

Saksalaiset laitaoikeistopuolueet mukautuvat Saksan eriytettyyn koulujärjestelmään, jossa oppilaiden koulupolut erkanevat jo varhain – monesti yhteisen neljävuotisen peruskoulun jälkeen; nämä puolueet vastustavat saksalaisen järjestelmän purkamista ja vaihtoehtoisten järjestelmien luomista. Vaihtoehto Saksalle ja Saksan kansallisdemokraatit väittävät, että tehokas opetus edellyttää sitä, että oppilaat eriytetään eri koulumuotoihin osaamisensa mukaan. Gymnasium, Realschule ja Hauptschule on siis pidettävä erillisinä koulumuotoina, eikä integroitua yhteiskouluja tai kaikille yhteistä peruskoulua tule edistää. Erityisesti Saksan kansallisdemokraatit torjuu saksalaisten oppilaiden yhteisopettamisen maahanmuuttajataustaisten kanssa ja vaatii eriyttämistä, jotta saksalaislasten oppimisen taso ei laske (AfD 2021, 148–149; NPD 2021, 60–61).

Suomalaiset laitaoikeistopuolueet haluavat pitäytyä kaikille yhteisessä yhdeksänvuotisessa peruskoulussa. Puolueet eivät siis ehdota useampitasoista koulujärjestelmää, eivätkä ne esitä yksityiskoulujen määrän lisäämistä. Ne kuitenkin vaativat tasoryhmien käyttöönottoa. Siten myös niiden koulutuspoliittisissa ohjelmissa nousee esille meritokraattinen ajattelu, eli oppilaiden eriyttäminen kykyjensä mukaan (ks. Elmgren 2020). Ohjelmissa ei täsmennetä, millaisia tasoryhmien tulisi olla, eikä tasoryhmien eriarvoistavista vaikutuksista puhuta.

Erityisoppilaat ja maahanmuuttajataustaiset oppilaat

Laitaoikeistopuolueet suhtautuvat kielteisesti maahanmuuttajataustaisten oppilaiden koulutusmahdollisuuksien edistämiseen, ja ne ehdottavat usein, että erityisoppilaiden tulisi opiskella

omissa ryhmissään (Berg ym. 2023, 14, 17; Hafeneger ym. 2021, 61–62). Löysimme tällaisia käsityksiä tarkastelemiltamme puolueilta. Taulukko 8 kuvaa puolueiden koulutuspoliittisia ohjelmia näiden vaatimusten suhteen.

Taulukko 8. Erityisoppilaiden ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden asema

Puolue	Muotoilu
AfD	<p>”Erityisen tuen tarpeen lapset saavat erityiskoulussa kattavampaa tukea, jota ei voida antaa tavallisessa koulussa.” (AfD 2021, 150.)</p> <p>”Kouluvollisuusikäisten turvapaikanhakijoiden koulutuksen tavoitteena tulee olla heidän valmentamisensa kotimaahan palaamiseen. Kantäväestöön kuuluvien oppilaiden oppimisen edistyminen ei saa häiriintyä.” (AfD 2021, 151.)</p>
NPD	<p>”Vieraista maista tulevia oppilaita tulisi opettaa homogeenisissa luokissa omalla kotikielellään helpottaakseen myöhäisempää uudelleen integroitumista alkuperäiseen kotimaahan” (NPD 2021, 58).</p> <p>”[Puolue] torjuu saksalaisten lasten ja ulkomaalaisten lasten yhteisopettamisen, koska useimpien ulkomaalaisten saksan osaaminen on heikkoa” (NPD 2021, 58).</p>
PS	<p>”Erityisoppilaita ei pidä väkisin yrittää integroida normaaleihin luokkiin, vaan heille on tarvittaessa järjestettävä omaa erityisopetusta pienryhmissä” (PS 2018, 3).</p> <p>”Maahanmuuttajalasten kielenopetuksesta ja koulukelpoisuudesta tulee huolehtia eriytetysti eikä integroinnin tule tapahtua muiden lasten oppimisen kustannuksella” (PS 2018, 3).</p> <p>”Lisärahan kippaaminen maahanmuuttajakouluihin ei ratkaise maahanmuuton aiheuttamia ongelmia” (PS 2018, 2).</p>
SML	<p>”Jokaisessa koulussa on oltava mahdollisuus järjestää pienluokkia/erityisluokkia tukea vaativille lapsille ja nuorille” (SML 2023a).</p>

Puolueiden käsitykset maahanmuuttajataustaisten oppilaiden koulutuksesta eroavat toisistaan. Vaihtoehto Saksalle ja Saksan kansallisdemokraatit puhuvat maahanmuuttajataustaisten oppilaiden palaamisesta lähtömaihinsa. Edellisen mukaan koulutuksen tulisi valmentaa turvapaikanhakijoita lähtömaahan palaamiseen, kun taas jälkimmäinen vaatii ylipäätään ulkomaalaisten oppilaiden palaamista. Perussuomalaiset ja sinimusta liike eivät esitä tällaisia väitteitä, mutta sinimustan liikkeen ohjelma on Saksan kansallisdemokraattien tavoin etnonationalistinen. Heidän politiikkansa laajempaan pyrkimykseenä on poistaa maahanmuuttajataustaiset ihmiset Suomesta ja siksi he eivät erikseen käsittele maahanmuuttajataustaisten lasten asemaa koulussa (ks. SML 2023b).

Vaihtoehto Saksalle ja perussuomalaiset ajattelevat, etteivät maahanmuuttajataustaiset oppilaat saisi häiritä syntyperältään suomalaisten oppilaiden opetusta ja oppimista. Perussuomalaisten mukaan maahanmuuttajataustaisia oppilaita ei tulisi olla suurta ryhmää yhdessä luokassa. Puolueet eivät siis suoraan esitä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden eriyttämistä omiin koulumuotoihinsa. Sen sijaan Saksan kansallisdemokraatit vaativat, että maahanmuuttajataustaisia oppilaita tulisi opettaa omissa luokissaan.

Laitaoikeistopuolueet eroavat toisistaan sen mukaan, millaisia segregaaation eli erottelun tapoja ne esittävät erityisoppilaiden koulutukseen. Perussuomalaiset ja sinimusta liike ehdottavat, että erityisoppilaat voisivat opiskella omissa pienryhmissään, kun taas vaihtoehto Saksalle

esittää, että erityisoppilaiden tulisi opiskella omissa kouluissaan. Perussuomalaiset ja vaihtoehto Saksalle eivät määrittele, keitä erityisoppilaat ovat. Sinimusta liike täsmentää eduskuntavaali-ohjelmassaan, että pienluokkia ja erityisopetusta tarvitaan niiden oppilaiden kohdalla, joiden kohdalla on kyse neuropsykologisista toimintakyvyn diagnooseista, alkeellisesta kielitaidosta ja häiriökäyttäytymistä (SML 2023b, 22–23).

Urheilun korostaminen

Laitaoikeistolaiset puolueet korostavat fyysistä aktiivisuutta ja liikuntaa (Andresen ja Dintenfelder 2023, 182; Berg ym. 2023; Hafeneger ym. 2020, 45; Kaarttinen 2017). Tutkimiemme puolueiden koulutuspoliittisissa ohjelmissa urheilua korostivat erityisesti suomalaiset puolueet.

Taulukko 9. Urheilun merkitys

Puolue	Muotoilu
AfD	”Muslimioppilaiden tulee osallistua muiden oppilaiden tavoin liikunta- ja uintitunneille” (AfD 2021, 152).
NPD	”Yhteisöllisiä aktiviteetteja, kuten luokkaretkiä, kulttuurista ja urheilullista toimintaa, tulee tukea taloudellisesti” (NPD 2021, 61).
PS	”Tunti liikuntaa päivässä kouluissa on kansanterveydellisesti viisasta liikkumattomuuden ehkäisemiseksi” (PS 2018, 4).
SML	”Kouluympäristön on oltava liikuntaan ja leikkiin aktiiviva sekä mahdollisimman lähellä luontoa” (SML 2023a).

Perussuomalaiset ja sinimusta liike vaativat koulutuspoliittisissa ohjelmissaan selkeimmin liikunnan painottamista perusopetuksessa. Perussuomalaisten mukaan koulussa tulisi olla liikuntaa tunti päivässä, kun taas sinimusta liike ehdottaa kouluympäristöjen kehittämistä liikuntaan aktivoiviksi. Sen sijaan vaihtoehto Saksalle ja Saksan kansallisdemokraatit eivät korosta koululiikuntaa selkeästi. Koulutuspoliittisessa ohjelmassaan vaihtoehto Saksalle esittää, että myös muslimioppilaiden tulisi ottaa osaa liikuntatunneille ja liikunnallisiin aktiviteetteihin. Voidaan tulkita, ettei kyseessä ole koululiikunnan korostaminen itsessään, vaan liikuntaan liittyvien vaatimusten asettaminen muslimioppilaille. Puolueen edustajat ovat kuitenkin poliittisissa aloitteissaan vaatineet koululiikunnan lisäämistä (Hafeneger ym. 2021, 45). Myös Saksan kansallisdemokraatit korostaa liikuntaa epäsuorasti: se näkee yhteiset liikunta-aktiviteetit mahdollisuutena vahvistaa oppilasryhmien yhteisöllisyyttä.

TULOSTEN YHTEENVETO

Mitkä aiemmassa tutkimuksessa tunnistetut laitaoikeistolaisen koulutuspolitiikan ideaalit näkyvät puolueiden ohjelmissa?

Tarkastelemamme kategoriat ovat löydettävissä eri puolueiden ohjelmista ja niiden rooli koulutuspolitiikan tavoitteissa on merkittävä. Välineellinen koulutuspolitiikka, kansallisen kulttuurin korostaminen, koulutusinstituutioiden ideologisuus, eriyttäminen koulujärjestelmässä, maahanmuuttajataustaisten ja erityisoppilaiden erottelu sekä urheilun korostaminen löytyvät kaikilta puolueilta. Välineellisen koulutuspolitiikan osatekijöistä kaikki puolueet korostavat koulutuksen roolia kansakunnan vitalisuutta hyödyttävänä toimintona, ja kolme neljästä puolueesta vaatii ammattikoulutukseen panostamista ja kasvatuksen vähentämistä koulussa. Kolme neljästä puolueesta korostaa kuria, järjestystä ja sanktioita.

Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä puolueiden koulutuspoliittisten ohjelmien välillä on?

Tarkastelemiemme puolueiden koulutuspoliittiset ohjelmat ovat huomattavan samankaltaisia. Joidenkin puolueiden koulutuspolitiikkaa yhdistää historiallisen fasismin ja kansallissosialismin tavoin hyvin kriittinen suhtautuminen intellektualismiin ja asiantuntijatietoon. Niiden mukaan koulun tulisi palvella erityisesti kansakunnan taloutta ja työelämää, välittää kansallista kulttuuria ja vahvistaa kansallista identiteettiä sekä eriyttää oppilaita heidän kykyjensä mukaan. Kaikki puolueet arvostelevat omien yhteiskuntiensä koulutusinstituutioita indoktrinaatiosta ja ideologisesta opetuksesta. Lisäksi puolueet korostavat kuria, järjestystä ja rangaistuksia. Puolueet myös torjuvat maahanmuuttajataustaisten lasten ja kantaväestöä edustavien lasten opetuksellisen integraation ja yhteisopetuksen, koska maahanmuuttajataustaisten oppilaiden heikko kielitaito johtaa niiden mukaan yleiseen oppimistulosten laskun.

Puolueiden väliset erot liittyvät niiden paikallisiin historiallisyhteiskunnallisiin konteksteihin. Suomalaiset puolueet eivät mainitse holokaustin muistamisen ongelmallisuutta, koska se ei ole merkittävä uhka myönteiselle suomalaiselle kansallisidentiteetille. Saksassa taas laitaoikeisto vähättelee holokaustia ja näkee historiapolitiikassaan sen muistamisen merkittävänä vaarana, joka estää heidän tulkintansa mukaisen aidon saksalaisuuden synnyn. Suomalaiset ja saksalaiset laitaoikeistopuolueet eroavat toisistaan myös sen suhteen, miten ne suhtautuvat oppilaiden eriyttämiseen. Saksassa tasa-arvoiset koulumuodot nähdään uhkana oppilaiden tietojen ja taitojen kehitykselle, mutta Suomessa puolueet ovat sitoutuneet niihin. Suomalaiset puolueet kuitenkin haluavat edistää saksalaisten puolueiden tavoin oppilaiden eriyttämistä, sillä ne vaativat tasoryhmien käyttöönottoa. Kaikkia tutkittuja laitaoikeistoa edustavia puolueita yhdistää siis konservatiivinen ja meritokraattinen koulutuspolitiikka.

Laitaoikeistoon lukeutuvat oikeistoradikaalit (perussuomalaiset ja vaihtoehto Saksalle) ja oikeistoekstremistiset puolueet (sinimusta liike ja Saksan kansallisdemokraatit) eroavat toisistaan sen suhteen, miten niissä suhtaudutaan maahanmuuttajataustaisiin oppilaisiin ja liberaaliin yhteiskuntaan. Oikeistoradikaalit puolueet ehdottavat maahanmuuttajataustaisten oppilaiden

palaamista kotimaihinsa ja heidän auttamistaan siellä, kun taas oikeistoekstremistiset puolueet ehdottavat kaikkien maahanmuuttajien valmentamista lähtömaihinsa palaamista varten. Oikeistoradikaalien kritiikki liberaalia yhteiskunta kohtaan on myös lievempää ekstremistisiin puolueisiin verrattuna. Oikeistoradikaalit arvostelevat pääasiassa feminismiiä, sukupuolentutkimusta ja ilmastonmuutosta koskevaa opetusta. Ekstremistinen oikeisto taas kritisoi voimakkaasti liberaalia yhteiskuntaa epäyhteisöllisyydestä, kulutuskeskeisyydestä ja individualistisuudesta. Tämä perustuu ekstremistiseen ajatteluun, jossa pyritään nativistiseen yhteisöllisyyteen ja liberaalin demokratian lakkauttamiseen.

Millaista kuvaa koulutuksesta puolueiden määrittelyt näistä ideaaleista rakentavat?

Laitaoikeistopuolueet näkevät koulutuksen yhteiskunnallisen roolin vahvasti välineellisenä: koulutuksen tehtävä on tuottaa ammatillisia yhteiskunnan ja/tai talouselämän tarpeisiin. Toisaalta puolueet näkevät koulutuksen mahdollisuutena vaikuttaa lasten ja yhteiskunnan arvo maailmaan. Tämän vuoksi koulusta halutaan poistaa puolueiden näkökulmasta ongelmallinen ”ideologisuus” ja korvata se kansallista identiteettiä ja kansallisia arvoja korostavalla sisällöllä. Näkökulma on konservatiivinen, sillä varsinainen kasvatustehtävä kuuluu puolueiden mielestä kodille. Kouluopetuksen tulee siis olla tästä näkökulmasta arvoneutraalia. Puolueet eivät näistä linjauksista päätellen tunnista tai halua tunnustaa kansallisen identiteetin ja kansallisten arvojen opetuksen väistämättä ideologista ja ei-neutraalia luonnetta.

DISKUSSIO

Suomen ja Saksan laitoikeistopuolueet asemoituvat ristiriitaisesti suhteessa globaaleihin koulutuspoliittisiin kysymyksiin. Kaikki tarkastelemamme puolueet viittaavat maiden heikentyneeseen PISA-menestykseen ja vaativat koulutuksen uudistamista tulosten parantamiseksi (AfD 2021, 148; NPD 2021, 56; PS 2018, 4; SML 2023a). Puolueilla on kuitenkin opetuksen digitalisaatiosta erilaisia näkemyksiä, sillä perussuomalaiset ja vaihtoehto Saksalle esittävät, ettei opetuksen digitalisoimisesta saa muodostua itsetarkoitusta, mutta sinimusta liike pitää digitalisaatiota mahdollisuutena edistää oppimista (AfD 2021, 149; PS 2018, 4; SML 2023a). Saksalaiset puolueet suhtautuvat suomalaisista puolueista poiketen epäileväisesti koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen kaikille yhteisten koulumuotojen avulla (AfD 2021, 148; NPD 2021, 56–57).

Puolueet asemoituvat eri tavoin myös erilaisiin kouluopetuksen teoreettisiin ja filosofisiin lähtökohtiin. Saksalaisessa kasvatustieteessä ja koulutuspolitiikassa kompetenssipohjaisuus ja niihin perustuvat koulutuksen standardit on ymmärretty ratkaisuna heikkoihin oppimistuloksiin (Müller ym. 2013). Kompetensseilla viitataan tarkasti määriteltyihin ja mitattavissa oleviin valmiuksiin ratkaista erilaisia ongelmia (Weinert 2001). Vaihtoehto Saksalle vastustaa kompetenssipohjaista opetusta ja vaatii opetuksen tavoitteiden johtamista erityistieteistä (AfD 2021, 148). Saksan kansallisdemokraatit poikkeaa vaihtoehto Saksalle -puolueesta, sillä se korostaa

suomalaisten puolueiden tavoin sivistyksen ihanteen merkitystä (NPD 2021, 57–58; PS 2018; SML 2023a). Kaikkien tutkimiemme laitaoikeistopuolueiden sivistyskäsitteet ovat kuitenkin ristiriidassa kasvatustieteellisten sivistysteorioiden kanssa, jotka perustuvat moraaliseen universalismiin, kosmopoliittisuuteen sekä kolonialismin, imperialismin ja rasismien vastustamiseen (ks. Moilanen 2022, 55–60, 73–78).

Laitaoikeiston koulutuspoliittinen ideologia ja sen edustama koulutuspolitiikka on jännitteisessä suhteessa liberaaliin näkemykseen koulun poliittisen kasvatuksen tehtävistä. Liberaalissa ajattelussa koulun poliittisen kasvatuksen tehtävänä on kasvattaa oppilaita yhteiskunnan poliittisesti täysi-ikäisiksi kansalaisiksi, mikä tapahtuu opettamalla heille poliittista tieto-, arvostelu- ja toimintakykyä (Autorengruppe Fachdidaktik 2016, 13–21; Detjen 2014, 211–215; Sander 2008, 71–108). Toisin sanottuna opetuksessa tulisi edistää oppilaiden kykyä ymmärtää yhteiskuntaa, politiikkaa ja yhteiskuntatieteitä, analysoida yhteiskunnan ja politiikan ilmiöitä, tarkastella niitä kriittisesti universaalien arvojen – ihmisarvon, vapauden, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja rauhan – näkökulmasta sekä hyödyntää erilaisia poliittisia osallistumiskeinoja yhteiskuntaan vaikuttamiseksi. Poliittisten ongelmien ja konfliktien analyysi kuuluu opetukseen (Autorengruppe Fachdidaktik 2016, 113; Detjen 2014, 319–338; Sander 2008, 190–200). Lisäksi opetuksen tulisi olla kontroversiaalista eli siinä tulisi tarkastella, miten yhteiskuntatieteissä ja politiikassa jäsennetään yhteiskuntaa ja politiikkaa keskenään ristiriitaisilla tavoilla (Autorengruppe Fachdidaktik 2016, 14; Sander 2008, 27–28).

Laitaoikeiston koulutuspoliittinen ideologia on jännitteisessä suhteessa liberaalin poliittisen kasvatuksen lähtökohtiin. Ensinnäkin laitaoikeistopuolueet pyrkivät kieltämään sellaisten poliittisten kysymysten ja ongelmien käsittelyn, jotka ovat puolueille poliittisesti epämieluisia. Toiseksi kansallista identiteettiä määritellään laitaoikeiston koulutuspoliittisissa ohjelmissa tietyn poliittisen ideologian mukaisesti, jolloin aihepiiriä ei lähestytä opetuksessa kontroversiaalisesti. Siten laitaoikeiston vaatimus oppilaiden kriittisen ajattelun ja itsenäisyyden edistämisestä on monelta osin näennäistä; tämä vaatimus näyttää merkitsevän ainoastaan vapautta kritisoida liberaaleja poliittisia ihanteita, mutta oppilaita ei ohjata tarkastelemaan kansallista kulttuuria, arvoja ja historiaa kontroversiaalisesti ja kriittisesti. Vaihtoehto Saksalle toteaaakin suoraan, että oppilaita kasvatetaan ”kotimaan rakkauteen” (AfD 2021, 152).

Tutkimuksemme keskeinen johtopäätös on, että laitaoikeiston koulutuspolitiikkaa tulee pitää illiberaalina Laruella (2022) tarkoittamassa merkityksessä. Laitaoikeiston koulutuspolitiikka uhkaa poliittisia vapauksia pyrkiessään kieltämään yliopistollisia tutkimusaloja, rajaamaan poliittiset ongelmat kouluopetuksen ulkopuolelle ja kaventamaan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden mahdollisuuksia. Laitaoikeiston koulutuspolitiikan konservatiivinen ja heteronormatiivinen ideologia on vaaraksi myös kulttuuriselle liberalismille, joka korostaa emansipaatiota yksilöä rajoittavista rooleista ja normeista.

VIITTEET

1. Kesäkuun 2024 Euroopan parlamentin vaaleissa laitoikeisto kasvatti suosiotaan useissa suurissa EU-maissa, kuten Saksassa ja Ranskassa (Keski-suomalainen 2024).
2. Esimerkiksi sinimustan liikkeen edustajat ovat kertoneet olevansa kansallissosialisteja (SML 2022).
3. Uusfasismilla viitataan historiallisen fasismin ja kansallissosialismin perillisiin, joita yhdistää demokratian ja universaalien ihmisoikeusajattelun vastaisuus (Jokisalo 2016, 42, 51).
4. Käsitteellä ”woke” (herännyt) tarkoitetaan alkujaan Yhdysvaltojen afrikkalaisamerikkalaisen yhteisön piirissä 1900-luvun puolivälissä syntynyttä ja vuodesta 2014 ”Black Lives Matter” -liikkeen osana levinnyttä ideologiaa, jonka mukaan jokaisen yksilön tulisi olla tietoinen yhteiskunnassa vallitsevasta sosiaalisesta epäoikeudenmukaisuudesta, eriarvoisuudesta ja rasismista (Merriam-Webster Dictionary).
5. ”Indoktrinaation käsite kielteisessä merkityksessään viittaa opetustilanteessa tapahtuvaan eettisesti arveluttavaan vaikuttamiseen: käsitysten, uskomusten tai teorioiden ujuttamiseen ohi tietoisien harkinnan” (Huttunen 1999, 28).

LÄHTEET

- Andresen, Sabine. 2018. Rechtspopulistische Narrative über Kindheit, Familie und Erziehung: Zwischenergebnisse einer ‚wilden‘ Recherche. *Zeitschrift für Pädagogik* 64:6, 768–787.
- Andresen, Sabine ja Dintenfelder, Lukas. 2023. Haltung und Kritik: Erziehungswissenschaft im Lichte rechtsradikaler Diskurse über Bildung und Schule. Teoksessa Juliane Engel, Thorsten Fuchs, Christine Demmer ja Christine Wiezorel (toim.), *Haltungen: Zugänge aus Perspektiven qualitativer Bildungs- und Biographieforschung*. Opladen: Barbara Budrich, 171–188.
- Arter, David. 2010. The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of the True Finns. *Government and Opposition* 45:4, 484–504.
doi:10.1111/j.1477-7053.2010.01321.x
- Autorengruppe Fachdidaktik, 2016. *Was ist gute politische Bildung? Leitfaden für den sozialwissenschaftlichen Unterricht*. Schwalbach: Wochenschau.
- Baader, Meike Sophia. 2020. Neue Rechte – „Umerziehung“, „Genderideologie“ und „Frühsexualisierung“ – Kampfbegriffe in einem neuen Kulturkampf: Erziehungswissenschaftliche Themen im Fokus von Populismus und Neuer Rechter. Teoksessa Ulrich Binder ja Jürgen Oelkers (toim.), *Das Ende der politischen Ordnungsvorstellungen des 20. Jahrhunderts“: Erziehungswissenschaftliche Beobachtungen*. Wiesbaden: Springer, 129–154.
- Bell, Emma, Bryman, Alan ja Harley, Bill. 2015. *Business research methods*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Berg, Anne, Jungblut, Jens ja Jupskås, Anders. 2023. We don't need no education? Education policies of Western European populist radical right parties. *West European Politics* 46:7.
<https://doi.org/10.1080/01402382.2023.2177010>.
- Borg, Olavi. 1965a. *Suomen puolueideologiat. Periaateohjelmien sisältöanalyttinen vertailu sekä katsaus niiden historialliseen taustaan ja syntyprosessiin*. Porvoo, Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

- Borg, Olavi. 1965b. *Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880–1964*. Porvoo, Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Cunningham, Frank. 2002. *Theories of democracy: A critical introduction*. New York: Routledge.
- Detjen, Joachim. 2014. *Politische Bildung: Geschichte und Gegenwart in Deutschland*. München: Ouldenbourg Verlag.
- Elias, Norbert. 1997. *Saksalaiset. Valtataistelut ja habituskehitys 1800- ja 1900-luvuilla*. Tampere: Gaudamus.
- Elmgren, Heidi. 2020. *On the Problematic of Meritocracy*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Elo, Satu, Kajula, Outi, Tohmola, Anniina ja Kääriäinen, Maria. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 34:4, 215–225.
- Eskola, Jari ja Suoranta, Juha. 2000. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino: Tampere.
- Fenger, Menno. 2018. The social policy agendas of populist radical right parties in comparative perspective. *Journal of International and Comparative Social Policy* 34:3, 188–209.
- Giudici, Anja. 2020. Seeds of authoritarian opposition: Far-right education politics in post-war Europe. *European Educational Research Journal* 20:2, 121–142. <https://doi.org/10.1177/1474904120947>
- Hafeneger, Benno, Jestädt, Hannah, Schwerthelm, Moritz, Schuhmacher, Nils ja Zimmermann, Gillian. 2021. *Die AfD und die Jugend: Wie die Rechtsaußenpartei die Jugend- und Bildungspolitik verändern will*. Frankfurt am Main: Wochenschau.
- Harmel, Robert ja Svåsand, Lars. 2018. The how's and why's of party manifestos: Some guidance for a cross-national research agenda. *Party politics* 24:3, 229–239.
- Havertz, Ralf. 2019. *Radical right populism in Germany: AfD, Pegida, and the Identitarian Movement*. London: Routledge.
- Heywood, Andrew. 2021. *Political ideologies: An introduction*. London: Red globe press.
- Huttunen, Rauno. 1999. *Opettamisen filosofia ja kritiikki*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hyrkkänen, Markku. 2002. *Aatehistorian mieli*. Tampere: Vastapaino.
- Jokisalo, Jouko. 2016. *Euroopan radikaali oikeisto*. Helsinki: Into kustannus Oy.
- Jokisipilä, Markku. 2017. *Hitlerin koplata: 20 natsi-Saksan johtajaa*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Jokisipilä, Markku. 2021. *Perussuomalaiset Halla-Ahon ja Purran linjalla*. Helsinki: Otava.
- Kavanagh, David. 1981. The politics of manifestos. *Parliamentary Affairs* 34, 7–27.
- Kaartinen, Jyrki. 2017. *Kansallissosialistinen kasvatus – politiikkaa vai pedagogiikkaa?* Tampere: Tampereen yliopisto.
- Keskisuomalainen 2024. Laitaoikeisto lisäsi kannatustaan useissa suurissa EU-maissa – tällaiseen sisäpoliittiseen myrskyyn Ranska ja Saksa ovat nyt ajautumassa | Uutisuomalainen | Keskisuomalainen (ksml.fi) Viitattu 11.6.2024
- Korkein hallinto-oikeus. 2024. KHO purki oikeusministeriön päätöksen rekisteröidä Sinimusta Liike puolueeksi. Korkeimman hallinto-oikeuden tiedote. <https://www.kho.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2024/khopurkioikeusministerionpaatoksenrekisteroidasinimustaliikepuolueeksi.html>. Viitattu 10.5.2024
- Koivulaakso, Dan, Brunila, Mikael ja Andersson, Li. 2012. *Äärioikeisto Suomessa*. Into: Helsinki.
- Kotonen, Tommi. 2021. Proscribing the Nordic Resistance Movement in Finland: Analyzing the Process and Its Outcome. *Journal for Deradicalization* 29, 177–204.
- Kotonen, Tommi. 2023. Äärioikeisto ja sen määritelmät. *Politiikasta* 5.5.2023. <https://politiikasta.fi/>

- aarioikeisto-ja-sen-maaritelmat Viitattu 17.8.2023
- Laruelle, Marlene. 2022. Illiberalism: a conceptual introduction. *East European Politics* 38:2, 303–327. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1080/21599165.2022.2037079> Viitattu 10.5.2024.
- Lehtisalo, Liekki ja Raivola, Reijo. 1999. *Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle*. Helsinki: WSOY.
- Loch, Dietmar. 2019. Conceptualizing the relationship between populism and the radical right. Teoksessa Reinhard Heinisch, Christina Holtz-Bacha ja Oscar Mazzoleni (toim.), *Political populism: A handbook*. Baden-Baden: Nomos, 73–86.
- Mattlar, Markus. 2009. *Protesti, vitsi vai äärioikeiston nousu – Tony Halmeen vaalivoitto ja radikaali oikeistopopulismi suomalaisessa politiikan journalismissa*. Journalistiikan lisensiaattityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Merriam-Webster Dictionary. What Does 'Woke' Mean? | Merriam-Webster Viitattu 1.6.2024
- Mickelsson, Rauli. 2021. *Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Tampere: Vastapaino.
- Moilanen, Antti. 2022. *Sivistys ja emansipaatio: sivistävä ja yhteiskuntakriittinen opetus kriittis-konstruktivisessa didaktiikassa*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Mudde, Cas. 2007. *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge university press.
- Mudde, Cas. 2019. *The far-right today*. Cambridge: Polity press.
- Müller, Katharina, Gartmeier, Martin ja Prenzel, Manfred. 2013. Kompetenzorientierter Unterricht im Kontext nationaler Bildungsstandards. *Bildung und Erziehung*, 66:2, 127–144.
- Nousiainen, Jaakko. 1998. *Suomen poliittinen järjestelmä*. Helsinki: WSOY.
- Palonen, Emilia ja Saesma, Tuija. 2017. *Jätkät ja jyttyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*. Tampere: Vastapaino.
- Palonen, Kari. 1988. *Tekstistä politiikkaan*. Tampere: Vastapaino.
- Pirro, L.P. Andrea. 2022. Far right: The significance of an umbrella concept. *Nations and Nationalism* 29:1, 101–112. <https://doi.org/10.1111/nana.12860>
- Patton, Michael Quinn. 1988. *How to Use Methods in Evaluation*. London: Sage Publications.
- Ray, Lara. 2007. Validity of measured party positions on European integration: assumptions, approaches, and a comparison of alternative measures. *Electoral Studies* 26:1, 11–22.
- Rydgren, Jens. 2018. The radical right: An introduction. Teoksessa Jens Rydgren (toim.), *The Oxford handbook of the radical right*. Oxford: Oxford University Press, 23–39.
- Salojärvi, Virpi, Palonen, Emilia, Horsmanheimo, Laura ja Kylli, Roosa-Maria. 2023. Protecting the future 'Us': A rhetoric-performative multimodal analysis of the polarising far-right YouTube campaign videos in Finland. *Visual Studies* 38:5, 156–166. <https://doi.org/10.1080/1472586X.2023.2249430>.
- Sander, Wolfgang. 2008. *Politik entdecken – Freiheit leben: Didaktische Grundlagen politischer Bildung*. Schwalbach: Wochenschau.
- Sinimusta liike. 2022. Podcastin esittely - Sinimusta podcast 001. <https://www.youtube.com/watch?v=9CINMnZeWzY>. Viitattu 7.6.2024.
- Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Helsinki.
- Wahlbeck, Östen. 2016. True Finns and Non-True Finns: The Minority Rights Discourse of Populist Politics in Finland. *Journal of Intercultural Studies* 37:6, 574–588. <https://doi.org/10.1080/07256868.2016.1235020>.
- Weinert, Franz Emanuel. 2001. Concept of competence: A conceptual clarification. Teoksessa Dominique Rychen ja Laura Salganik (toim.), *Defining and selecting key competencies*. Hogrefe & Huber

---

Publishers, 45–65.

Ylikangas, Heikki. 2015. *Mitä on historia ja millaista on sen tutkiminen*. Riika: Livonia Print.

Zakaria, Fareed. 1997. The Rise of Illiberal Democracy. *Foreign Affairs* 76:6, 22–43.

<https://doi.org/10.2307/20048274>

KIRJOITTAJATIEDOT

ANTTI MOILANEN

KT, postdoc-tutkija

Poliittisen kasvatuksen didaktiikka, politiikan tutkimuksen laitos

Kasselin yliopisto

antti.moilanen@uni-kassel.de

JYRKI KAARTTINEN

KT, FM

Lastensuojelun ohjaaja, Hoivatie

jyrki.kaarttinen@pp.inet.fi

HEIDI ELMGREN

YTT, yliopisto-opettaja

Sosiaalitieteet, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Turun yliopisto

heidi.elmgren@utu.fi

LIITE 1.***Tutkimuksen aineisto***

Alternative für Deutschland. 2021. Deutschland – aber normal: Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 20. Deutschen Bundestag.

Alternative für Deutschland. 2023. Erklärung zum deutschen Staatsvolk und zur deutschen Identität.

Nationaldemokratische Partei Deutschlands. 2021. Aktionsprogramm für ein besseres Deutschland.

Perussuomalaiset. 2018. Perussuomalainen koulutuspolitiikka.

Perussuomalaiset. 2022. Perussuomalaisten suomalaisuusohjelma.

Perussuomalaiset. 2023a. Pelasta suomalainen koulu. Perussuomalaisia näkökulmia peruskoulun ja ammatillisen koulutuksen korjaamiseksi. <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2023/02/Koulutusna%CC%88ko%CC%88kulmat-13.2.2023.pdf>. Viitattu 10.11.2023.

Perussuomalaiset. 2023b. Maahanmuuttopoliittinen ohjelma. <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2023/01/MaahanmuuttopolOhjelmaIso.pdf>. Viitattu 10.11.2023.

Sinimusta liike 2023a. Koulutuspolitiikka. <https://sinimustaliike.fi/ohjelma/koulutuspolitiikka>. Viitattu 10.11.2023.

Sinimusta liike 2023b. Puolueohjelma. <https://sinimustaliike.fi/ohjelma>. Viitattu 10.11.2023.